

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א

שבת הגדול תשע"א

מצוות ליל הסדר בדיבור

השל"ה הקדוש [בדרוש מצה עשירה דרוש י] עומד על הנקודה שמצינו בעניין מצוות סיפור יציאת מצרים שהוא בפה, ונצטוונו בתורה למען תספר באזני בנך ובן בנך, ובקרבנות איתא בחז"ל שכל העוסק בתורת הקרבנות כאילו הקריבם, ולא מצינו כעין זה בשאר מצוות שנאמר שכל העוסק בהלכות זרעים הרי הוא כמי שהפריש תרומות ומעשרות.

כל העוסק בתורת הקרבן כאילו הקריב קרבן
אלא שעניין הקרבן אינו עצם הקרבת הבעל חיים על גבי המזבח, אלא כמו שהאריכו הראשונים [עיין רמב"ן ויקרא א', ט] לבאר שעניין הקרבן הוא שאדם צריך ליתן אל ליבו שמה שעושים עם הקרבן היה צריך להיעשות איתו, וכן ביאורו באופן נוסף, דעניין הקרבן הוא ההתקרבות של האדם המקריב אל הקב"ה וזהו דכתיב "אדם כי יקריב". ובעצם את עניין הצער וההתקרבות יכול האדם לעשות גם מבלי הקרבת הקרבן, ושייך בזה את אותה עבודה שעושה כאשר מביא בעל חיים ומקריבו.

ועיין בדברי החפץ חיים ליקוט הלכות סוף מנחות בזבח תודה, שאחרי שחז"ל אמרו שכל העוסק בדיני עולה הרי הוא כמי שהקריב עולה, אזי הלימוד עולה לו כקרבן ממש, ואף יותר מקרבן, אלא שיש גזירת הכתוב להקריב קרבן. וביאר בזה את הגמ' בשבת דף יא: שרבי ישמעאל אמר שיבנה בית המקדש יביא חטאת שמינה, ולכאורה יש להבין שהרי פשיטא שר"י עסק בדיני הקרבנות וא"כ עסק התורה כיפר לו, אלא שזו גזירת מלך לעשות במעשה כשאר מצוות מעשיות.

נמצא שעסק הלימוד במצווה הרי הוא כהקרבת הקרבן, וגם בזה יש להתבונן, הרי אין מצווה זו חלק ממצוות תלמוד תורה, וזו מצווה בפני עצמה של הקרבת קורבנות, ואמאי יוצא ידי חובה

בלימוד. אלא שכאמור את עיקר עניין הקרבן אפשר לקיים גם בלימוד.

חטאו של שאול המלך

וזו היה חטאו של שאול המלך בשעה שאמר לו הקב"ה להרוג את עמלק ואת כל רכושו, ושאול המלך השאיר את הצאן, ובשעה ששמואל הנביא טען לפניו שלא שמע לצווי ה', ענה לו שאול שהשאיר אותם לקרבן לה'. ושמואל עונה על כך כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר, ולכאורה כוונתו שהעונש על ע"ז שווה לעונש של שאול שהשאיר את הצאן.

ראיתי מובא ביאור נפלא שיש אנשים שהולכים בדרך הטבע וכל הנהגתם היא טבעית, ואנשים אלו כל מקרי העולם נמדדים על פי חשבונות וכוחות הטבע. וישנם שני יוצאי דופן האחד זה הקוסם שכל עניינו זה על פי סימנים וכוחות ומזלות וכו', והשני זה האדם ההולך באומנת ה' ועושה שברים שאינם טבעיים, וכגון שבשמיטה לא חורש ולא זורע, ובשבת ויום נח ושובת מעבודה אף אם יפסיד, אלא שהבדל יסודי בין השניים, הקוסם תולה את הכל על כוחות ועל מקרים, ואילו האדם המאמין תולה את הכל בקב"ה. עובד ע"ז גם מאמין אבל בכוח של ע"ז. שמואל טוען לשאול מי שחושב שקרבן עניינו הבעל חיים הרי הוא כקוסם ותרפים שחובים שהכוחות והתרפים פועלים, אבל המאמין האמיתי יודע "ששמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים".

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

איתא במשנה מסכת פסחים דף קטז: בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שנאמר [שמות יג] והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם להודר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו,

הוציאנו מעבדות לחרות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה, ונאמר לפניו הללויה.

וברמב"ם [הלכות חמץ ומצה פרק ז' ה"ו בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר [דברים ו'] ואותנו הוציא משם וגו', ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה [דברים ה'] וזכרת כי עבד היית, כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית.

משמעות הלשון של חייב היא עמוקה ומחייבת, אין זו עצה בעלמא אלא חיוב גמור לראות את עצמו יוצא ממצרים, וזוהי אחת העבודות הקשות של ליל הסדר כשאנו יושבים בני חורין מסובין על שולחנות מלאים כל טוב, ולהכניס בליבנו כאילו אנו יצאנו ממצרים.

אלא שכיון שעניין יציאת מצרים הוא ההתקרבות אל הקב"ה וגודל האמונה שנראתה לבני ישראל ואת זה האדם יכול לעשות גם בלי יציאה בפועל.

דבריו הנפלאים של הרמח"ל בעניין ליל הסדר

והבאנו לפני כמה שנים את ביאורו של הרמח"ל שנותן טעם אחר בליל הסדר והוא שכתב המאמר החכמה, שהגלות התחילה במצרים אבל לא נשלמה עד הגאולה העתידה, וכל שנה ושנה אנו מתקנים תיקון נוסף והביא כמשל את האדם המנסר בעץ עבה שכל ניסור וניסור מקרב אותו לחיתוך הגזע. וכך גם אנו כל סיפור וסיפור של יציאת מצרים אנו מתקנים תיקון נוסף ביציאה מגלות עולם, לחרות עולם. ולכן אין זה רק כאילו יצא ממצרים אלא ממש יצא כיון שאנו מתקנים בפועל את היציאת מצרים. וממילא מובן היטב לשון חייב אדם לראות עצמו, זו היא חובה אמיתית כיון שמבלי זה אנו לא נוכל להתקרב לגאולה השלימה.

מצרים – מיצר לארץ ישראל

מצרים היא הארץ הסמוכה לארץ ישראל, אומר האלשיך הקדוש, שמצרים מצרנית לארץ ישראל מלשון בר מצרא. ומוסיף הרמ"ע מפאנו שהיא מצרנית אל קדושת ארץ ישראל. האלשיך הק' מבאר שמצרים מכונה בתורה ערות הארץ, ועניינו שארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומצרים היא

הטמאה מכל הארצות ולכן היא מכונה בלשון זו של ערות הארץ.

ארץ ישראל היא טבורו של עולם מרכז העולם ומרכז הבריאה, ומצרים סמוכה לה בבחינת ערות הארץ מקומה בתחתית ארץ ישראל מציין על מקום טומאה.

כל עניין מצרים היה עבודה זרה ועריות, שמו של פרעה הוא מלשון פרוע שענינו מגולה, וכדכתיב כי פרעה לשימצה בקמיהם שפרש"י שהוא מלשון גילוי. המצרים התירו את כל הכיסויים. יש לשון של מכוסה ויש לשון של פרוץ. כל מקום שאינו מכוסה הרי הוא פרוץ

קדושה היא בכיסוי ופריצות זה גילוי. מצרים ומלכה פרעה היו סמל של שבירת כל המוסכמות, ולכן היא נקראת ערוות הארץ.

מבאר תלמיד הרמח"ל מהר"י וואלי שלכן הקב"ה ירד בעצמו למצרים לא על ידי מלאך וכו' כיון שלא רצה שאף אחד יטמא בטומאת מצרים.

במקום קדושה אין מציאות של חטא

הקב"ה אומר בחטאת סדום ועמורה "ארדה נא ואראה". שואלים המפרשים האם הקב"ה צריך לרדת הוא לא יכול להביט מלמעלה, שהרי צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו. אלא שמסגולות הקדושה שאם הקב"ה נמצא בעולם האדם לא חוטא.

[איתא במשנה באבות פ"ד מ"ד, כל המחלל שם שמים בסתר נפרעין ממנו בגלוי, והקשה התו"ט איך שייך לחלל שם שמים בסתר והרי צריך להחטיא אחרים. והרוח חיים מבאר מחלל מלשון חלל שבאותו מקום של העבירה מסלק את הקדושה].

קדושה היא דבר נסתר אבל שייך להרגיש אותו ובמקום שמרגישים את קדושת ה' אדם לא חוטא, זהו ענין קדושת ארץ ישראל אשר עיני ה' אלוקיך בה. קדושה היא כמו מגנט, אפילו כשלא רואים את הברזל אבל אם יש בקירוב מקום אליו מגנט הוא ידבק בו. זהו מכוחות הטבעיים של הבריאה. וכך גם בקדושה אדם נדבק אל הקדושה אף שהיא מכוסה.

כשאדם חייב לראות עצמו כאלו יצא ממצרים, הכוונה היא בשלמות העניין וגם מכל עניין מצרים וקלקלתה, וזהו חלק מהתיקון השלם לצאת מכל שיעבוד מצרים לחרות עולם.

ונזכה לאכול מן הפסחים ומן הזבחים במהרה בימינו אמן.